

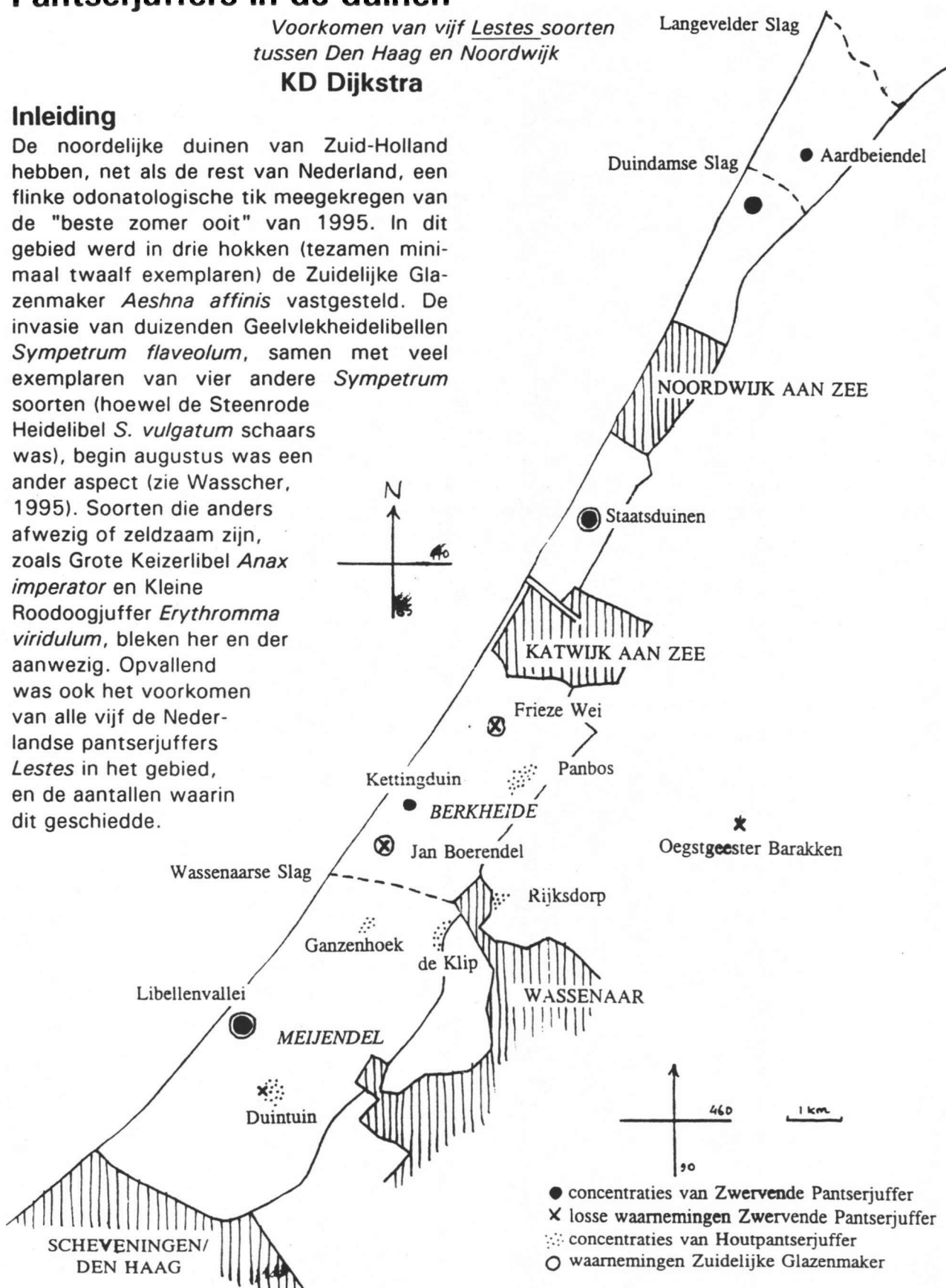
Pantserjuffers in de duinen

Voorkomen van vijf *Lestes* soorten
tussen Den Haag en Noordwijk

KD Dijkstra

Inleiding

De noordelijke duinen van Zuid-Holland hebben, net als de rest van Nederland, een flinke odonatologische tik meegekregen van de "beste zomer ooit" van 1995. In dit gebied werd in drie hokken (tezamen minimaal twaalf exemplaren) de Zuidelijke Glazenmaker *Aeshna affinis* vastgesteld. De invasie van duizenden Geelvlakheidlibellen *Sympetrum flaveolum*, samen met veel exemplaren van vier andere *Sympetrum* soorten (hoewel de Steenrode Heidelberg *S. vulgatum* schaars was), begin augustus was een ander aspect (zie Wasscher, 1995). Soorten die anders afwezig of zeldzaam zijn, zoals Grote Keizerlibel *Anax imperator* en Kleine Roodoogjuffer *Erythromma viridulum*, bleken her en der aanwezig. Opvallend was ook het voorkomen van alle vijf de Nederlandse pantserjuffers *Lestes* in het gebied, en de aantallen waarin dit geschiedde.

Onderstaand een overzicht hiervan. Voor waarnemingen en gezelschap bedank ik: Herman Berkhoudt, Niels Dingemanse, Pim Edelaar, Robbert Erents, Loek van Gent, Ellis Grootveld, Vincent Kalkman en Bart Noort.

Zwervende Pantserjuffer, *Lestes barbarus*

Deze juffer heeft na zijn opkomst van 1994 de stijgende lijn goed voortgezet en kan zich inmiddels tot de karakteristieke duinsoorten rekenen. Het was in 1995 de algemeenste pantserjuffer in het gebied. Er werden vijf 'populaties' (of misschien beter gezegd concentraties), in vier uurhokken, en verspreid losse exemplaren gevonden. Al deze 'populaties' bevinden zich in uitgedroogde of uitdrogende duinplasjes met open natte modder en een lage, losse begroeiing met riet, lisdodde en biezen. Ze liggen meestal achter de zeereep, of daar niet ver vandaan. Alle bekende geschikte lokaties zijn in augustus afgezocht. De grootste populatie bevond zich in de, toepasselijk genaamde, Libellenvallei (082-461) in Meijendel. Dit is tevens het grootste stuk met geschikt biotoop. Op 5/8 werd het aanwezige aantal voorzichtig op driehonderd exemplaren geschat. Concentraties van één- tot tweehonderd bevonden zich bij een kunstmatig plasje in de Staatsduinen tussen Noordwijk en Katwijk (088-470) en iets ten zuiden van de Duindamse Slag (091-476). Enkele tientallen werden gevonden in een klein reepje biotoop bij het Kettingduin (085-466) ten zuiden van Katwijk en in de Aardbeiendel (092-477) ten noorden van de Duindamse Slag. Overal werden veel tandems gevonden, mannetjes werden iets meer gevangen dan vrouwtjes. Verder werd een mannetje gezien bij de barakken in Oegstgeest (091-465), zo'n zes kilometer van de dichtstbijzijnde locatie.

Houtpantserjuffer, *Lestes viridis*

De Houtpantserjuffer doet het goed in het duingebied. Vooral in de meer beboste binnen-duinrand kan hij algemeen zijn. In plekken met loofbos (vaak nabij heldere infiltratie plassen) zoals de Duintuin, de Klip, Rijksdorp en het Panbos vonden we lokale concentraties van enkele tientallen exemplaren die (vaak hoog) in de bomen hingen. Deze aantallen werden waarschijnlijk vaak nog onderschat ook. In een census in Wassenaar troffen we een meerderheid mannetjes (bijna 2 op 1 uit 40 exemplaren). Alleen bij de Duindamse Slag werd hij samen gevonden met *L. barbarus*. Dit plasje ligt namelijk met de punt tussen hoge struiken.

Gewone Pantserjuffer, *Lestes sponsa*

Deze 'gewoonste' der pantserjuffers is relatief schaars in het duingebied. De meeste waarnemingen bestaan slechts uit enkele exemplaren. Alleen in de Libellenvallei en vooral in de Duintuin (082-460) in Meijendel is hij vrij talrijk (laatste locatie is de enige in het gebied waar hij in 1995 overheerste). Hij is slechts in twee van de vijf 'barbarus-kolonies' aangetroffen.

Tangpantserjuffer, *Lestes dryas*

Opmerkelijk was het aantreffen van deze vennetjes-soort in de duinen. Het betroffen de eerste waarnemingen ooit in de vastelandsduinen, op één van voor 1950 bij Wassenaar na. Op 2/8 trof ik twee mannetjes aan in de 'barbarus-kolonie' bij het Kettingduin. Bart Noort zag een paartje op 15/8 en een mannetje op 17/8 in het kunstmatige plasje in de Staatsduinen. In deze periode werd de soort ook in de Amsterdamse Waterleiding Duinen aangetroffen door Marcel Wasscher.

Tengere Pantserjuffer, *Lestes virens*

Dit is misschien wel de meest verrassende soort in het gebied. Sinds 1950 waren nauwelijks nog zwervers van deze oostelijke vennen-juffer in West Nederland aangetroffen. Op 5/8 werd een mannetje gevangen in de Duintuin en een vrouwtje bij de 'barbarus-kolonie' bij het Kettingduin. Net als bij de waarnemingen van de oecologisch verwante Tangpantserjuffer betreffen het hier waarschijnlijk zwervers. Beide exemplaren behoorden tot de ondersoort *vestalis*, die gebruikelijk is in Nederland, en niet tot de mogelijk te verwachten zuidelijke *virens*.

Bespreking

Het bovenstaande wordt samengevat in het kaartje. Het is opmerkelijk dat alle vijf de soorten in het duingebied, en zelfs in één uurhok, te vinden zijn. Hiermee behoren duin-plasjes, met heidevennen, tot de weinige (zo niet enige) biotopen waar meerdere *Lestes* soorten zijn vastgesteld.

Het meest frapant is natuurlijk de welhaast massale aanwezigheid van de Zwervende Pantserjuffer. Deze situatie strekt zich uit langs de gehele Nederlandse kust. Wie weet betreft het hier een langdurige vestiging, alhoewel Nederland misschien niet aan een aantal klimaateisen kan voldoen. Door de extreme droogte van het afgelopen halfjaar staan veel van de beschreven plekken al volledig droog. De eieren van de soort zouden hiertegen bestand zijn, maar als het niet tijdig natter wordt (en daar ziet het niet naar uit) ziet voortplanting er voor dit jaar niet rooskleurig uit.

Wachten blijft nu nog op de Grote Pantserjuffer *L. macrostigma*, maar dan moet de zomerdroogte nog een eind verder oprukken....

KD Dijkstra

Oude Rijnsburgerweg 38, 2342 BC Oegstgeest, tel. 071 5170 678

e-mail: kade@rulsfb.leidenuniv.nl